

Nr 11

Utlåtande i anledning av motioner angående vissa fastighetsbildningsproblem vid sammanslagning av landskommun med stad.

Tredje lagutskottet har behandlat två i riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 553 i första kammaren av herr Nilsson, Ferdinand, samt nr 665 i andra kammaren av herr Andersson i Knäred.

I motionerna, som är likalydande, erinras om att vissa olägenheter kan uppstå från fastighetsbildningssynpunkt vid sammanslagning av landskommun med stad. Härvid hänvisas särskilt till rationaliseringsverksamheten på jordbrukets och skogsbrukets områden. Motionärerna påtalar bl. a. att eftersläpningen av lantmäteriärenden på landet redan nu ofta är betydande på grund av bristande personalresurser. Vid en sammanslagning av landskommun med stad skulle de med stadens expansion sammanhängande fastighetsbildningsfrågorna i första hand få lösas medan landsbygdsområdenas problem skulle betraktas som mindre viktiga. Det ökande antalet dylika sammanslagningar anses därjämte medföra en betänklig splittring av lantmäteriväsendet. I motionerna framhålles att förevarande spörsmål behandlats i en av lantmäteristyrelsen i februari 1962 upprättad promemoria, varvid jämväl föreslagits viss provisorisk lagstiftning i ämnet. Enligt motionärerna kunde sålunda föreslagna eller liknande bestämmelser på ett smidigt sätt tillgodose ett påtagligt behov.

I motionerna hemställas, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snara åtgärder för att möta de i motionen berörda svårigheterna som landskommuners sammanförande med stad kan medföra med hänsyn till gällande olika fastighetsbildningslagstiftning för landskommuner och för städer».

Beträffande motionernas fullständiga innehåll hänvisar utskottet till motionen I: 553.

Gällande rätt m. m.

Fastighetsregistrering

Rikets fastigheter redovisas antingen i jordregister eller i fastighetsregister enligt reglerna för stad, vilket senare härefter betecknas stadsregister. Föreskrifter i ämnet återfinnes, i fråga om jordregistret huvudsakligen

i förordningen den 13 juni 1908 angående jordregister (jordregisterförordningen) samt beträffande stadsregister huvudsakligen i 7 kap. lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad (fastighetsbildningslagen) och i förordningen samma dag med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad (fastighetsregisterförordningen).

Huvudregeln i fråga om tillämplig registerform är att *i stad* skall föras stadsregister (7 kap. 1 § fastighetsbildningslagen) och att för *landsbygden* skall föras jordregister (§ 1 jordregisterförordningen). Från vad sålunda föreskrivits äger emellertid Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om undantag. På grund härav kan efter omständigheterna förordnas att jordregister skall föras för stad eller del därav (§ 1 jordregisterförordningen) och att stadsregister skall föras för samhälle å landet, d. v. s. köping eller municipalsamhälle, eller del därav, eller för annan ort å landet (7 kap. 1 § fastighetsbildningslagen). Den på Kungl. Maj:t ankommande beslutanderätten har genom kungörelsen den 5 mars 1954 (nr 86) om prövning av vissa ärenden rörande fastighetsredovisning och fastighetsbildning delegerats till lantmäteristyrelsen.

Reglerna om tillämplig registerform tillkom genom lagstiftning år 1950. I samband därmed angavs vissa riktlinjer för tillämpningen av den Kungl. Maj:t tillagda prövningsrätten. Sålunda framhöll departementschefen bl. a. att prövningsrätten borde vara obunden av schematiska regler. I varje fall borde icke stadgas att stadsregister skulle få uppläggas endast inom de planlagda delarna av en kommun. Tvärtom borde gränsen mellan områden med olika registreringssystem redan från början dragas så, att tillräckligt utrymme bereddes för stadsplanebebyggelsens framtida utveckling inom stadsregisterområdet. Stadsregisterområdena borde hellre tagas till för stora än för små. Jordregister borde med andra ord föras endast inom sådana områden av stad eller stadsliknande samhälle, som under överskådlig tid kunde förväntas bevara en rent agrar karaktär. Vid utövningen av sin prövningsrätt borde Kungl. Maj:t i varje enskilt fall laga efter lägligheten och taga all möjlig hänsyn till den berörda kommunens egna intressen av ekonomisk och annan art.

Fastighetsbildning

Avgörande för spörsmålet, vilka materiella fastighetsbildningsregler som blir tillämpliga, är i princip huruvida fråga är om mark i stad eller på landet. Huvudregeln är nämligen, att *i stad* fastighetsbildningslagens bestämmelser skall tillämpas, medan *på landet* skall gälla två lagar av den 18 juni 1926, nämligen dels om delning av jord å landet (jorddelningslagen) och dels om sammanläggning av fastigheter å landet (sammanläggningslagen). Betydande avvikelser finnes emellertid från denna huvudprincip.

Beträffande samhälle på landet, för vilket i dess helhet eller till viss del skall föras stadsregister, så ock beträffande annan ort på landet, för vilken

sådant register skall föras, skall sålunda i stället för vad som stadgas i jorddelningslagen gälla fastighetsbildningslagens stadganden i 4 kap. om sammanläggning av stadsägor, i 5 kap. om avstyckning av område, som ej ingår i tomtindelning, samt i 6 kap. 1—3 och 5—14 §§ om laga skifte m. m. (fastighetsbildningslagen 4 kap. 4 §, 5 kap. 20 § och 6 kap. 15 §). Därjämte gäller, att stadgandet i 2 kap. 13 § andra stycket fastighetsbildningslagen om bestämmande av annan ägo gräns än tomtgräns skall äga motsvarande tillämpning inom samhälle eller annan ort på landet, där stadsregister skall föras (fastighetsbildningslagen 2 kap. 15 §). Härutöver må ock nämnas att tomtindelning medför utsträckning av fastighetsbildningslagens tillämpningsområde (fastighetsbildningslagen 2 kap. 15 § och 3 kap. 9 §; se även lag den 18 juni 1926 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet 5 §).

Genom lag den 27 februari 1948 med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad (i det följande kallad 1948 års lag) har å andra sidan öppnats möjlighet att inom stad låta jorddelningslagens regler vinna tillämpning. Enligt denna lag äger, där så påkallas av hänsyn till jordbruksnäringen eller skogsbruket, Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer beträffande område av stad, vilket ej ingår i stadsplan samt ej heller enligt byggnadsplan, fastställd efter den 1 januari 1948, är avsett för annat än jordbruksändamål, förordna att, i stället för de i fastighetsbildningslagen meddelade bestämmelserna om avstyckning av område som ej ingår i tomtindelning och om sammanläggning av stadsägor, vad för landet är stadgat om avstyckning och sammanläggning skall äga tillämpning med vissa i lagen angivna undantag. Meddelat förordnande kan återkallas, när förhållandena föranleder därtill. Kungl. Maj:ts beslutanderätt enligt 1948 års lag har jämlikt ovannämnda kungörelse av den 5 mars 1954 delegerats på lantmäteristyrelsen. Anmärkas må, att 1948 års lag äger tillämpning även inom samhälle och annan ort på landet, varest enligt fastighetsbildningslagen samma lags bestämmelser om avstyckning och sammanläggning skall tillämpas.

Bestämmelserna i 1948 års lag är föranledda av att i städerna numera ej sällan ingår betydande områden av lantbrukskaraktär samt att fastighetsbildningslagen i motsats till jorddelningslagen och sammanläggningslagen ej innehåller bestämmelser om restriktiva jordpolitiska villkor för fastighetsbildning. Enligt vad departementschefen anfört vid framläggande av förslag till lagen borde vid meddelande av förordnande iakttagas, att de jordpolitiska restriktionerna för delning av jord endast gjordes tillämpliga på sådana områden, vilka kunde beräknas komma att under överskådlig tid nyttjas för jordbruk och skogsbruk. Hade mark redan tagits i anspråk för stadsmässig bebyggelse eller kunde det förväntas att mark komme att inom en icke alltför avlägsen framtid användas för sådant ändamål, syntes skäl icke föreligga att inom sådana samhällen varom nu

vore fråga uppställa några jordpolitiska villkor till skydd för bestående jordbruks- eller skogsbruksfastigheter.

Föreskrifter om fastighetsbildning återfinnes även bl. a. i lag den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Vissa behörighetsbestämmelser

Förrättningar enligt jorddelningslagen handlägges av distriktslantmätaren i det lantmåteridistrikt, där jorden är belägen (2 kap. 1 §, 19 kap. 5 § och 20 kap. 6 §). Enligt kungörelsen den 1 juni 1951 (nr 361) äger emellertid lantmäteristyrelsen utse den, som har behörighet att inneha befattning såsom mättningsman i stad och som kan anses skickad för uppgiften, att i viss distriktslantmätares ställe verkställa avstyckning enligt jorddelningslagen för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell eller kommunikationsteknisk anläggning eller i liknande syfte inom samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äger tillämpning, samt inom annat område, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts eller jämlikt äldre lag förordnats att stadsplan skall upprättas.

Vidare gäller enligt *fastighetsbildningslagen* i stad att *tomtmätning och avstyckning* skall verkställas av i stadens tjänst anställd mättningsman. Finnes ej sådan, verkställs förrättningen av person, som är behörig till befattning som mättningsman och som på förslag av byggnadsnämnden förordnas av länsstyrelsen att tills vidare tjänstgöra som förrättningsman rörande ifrågavarande slag av förrättningar (2 kap. 2 § och 5 kap. 2 §). Har beträffande visst område av stad meddelats förordnande enligt 1948 års lag, får förrättningsman som nu sagts — om han ej är behörig enligt jorddelningslagen — icke utan särskilt bemyndigande avstycka mark som är avsedd för jordbruk eller skogsbruk. Förrättningen får i sådant fall handläggas av distriktslantmätaren. *Laga skifte* förrättas av distriktslantmätaren eller av mättningsman i stadens tjänst, om han av Konungen bemyndigats därtill. Berör skiftet icke mark, som är avsedd för jordbruk eller skogsbruk, må det dock även utan sådant bemyndigande förrättas av mättningsman i stadens tjänst, därest samtliga delägare i jorden i ansökningen om skiftet föreslagit honom till förrättningsman (6 kap. 2 §). Beträffande förrättning för *ägoutbyte* utan samband med laga skifte gäller de för laga skifte föreskrivna behörighetsreglerna. Berör förrättningen icke mark, som är avsedd för jordbruk eller skogsbruk, må den dock, där ej byggnadsnämnden av särskilda skäl annorlunda beslutar, företagas av mättningsman anställd i stadens tjänst, ändå att han ej erhållit bemyndigande såsom för laga skifte. *Servitutsutbrytning* skall alltid verkställas av distriktslantmätaren (6 kap. 12 §).

Jämlikt lantmäteriinstruktionen (SFS 1960: 596) ankommer det på lantmäteristyrelsen bl. a. att leda och öva tillsyn över fastighetsbildningen enligt den för landsbygden gällande lagstiftningen och övriga grenar av rikets lantmäteriväsen, till den del tillsyn däröver ej tillkommer annan myndighet, ävensom över arbetet med förande av jordregister. Det åligger också styrelsen att ha överinseendet över mätningsväsendet i rikets städer, köpingar och andra samhällen, där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skall iakttas, orter på landet, där fastighetsregister skall föras enligt de för stad meddelade bestämmelserna, samt områden på landet, för vilka, ändå att sådant register ej skall föras där, stadsplan fastställts eller där eljest tomtindelning såsom i stad finnes, ävensom över arbetet med uppläggande och förande av fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelserna.

Ändring i kommunal indelning

Bestämmelser om ändring i kommunal indelning meddelas i 1 kap. lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastisk indelning (se SFS 1957: 282, 1961: 438 och 1962: 35). Med kommun förstås i lagen landskommun, köping och stad (1 §). Konungen förordnar om ändring i rikets kommunala indelning. Därvid kan två eller flera kommuner sammanläggas, del av kommun överförs till annan kommun, så ock eljest kommun upplösas eller ny kommun bildas (2 §). Som förutsättning för indelningsändring anges bl. a. att genom ändringen kan vinnas fördelar i den kommunala förvaltningen, lättnad eller utjämning i kommunala bördor eller förbättrad ekonomisk utveckling inom orten. Ändring i kommunal indelning kan endast under vissa förutsättningar ske mot berörd kommuns bestridande (3 §).

Till belysande av det genom motionerna aktualiserade problemet må i detta sammanhang i korthet redogöras för utvecklingen på den kommunala indelningens område. Framställningen grundar sig på uppgifter i propositionen nr 180/1961 s. 1—5.

Genom 1862 års kommunalförordningar kvalificerades i princip varje socken på landet samt varje stad till kommun. Möjlighet skulle emellertid föreligga för två eller flera socknar att förena sig om gemensam kommunalförvaltning. Dessa bestämmelser blev normerande för den primärkommunala indelningen fram till år 1952. Genom proposition (nr 236) till 1946 års riksdag underställdes riksdagen frågan om ny indelning av riket i borgerliga kommuner. Riksdagens beslut innebar, att en allmän översyn av kommunindelningen skulle äga rum. Såsom riktlinje för reformen angavs bl. a. en normalstorlek för kommuner å 3 000 invånare, vilken borde eftersträvas, och en minimistorlek å 2 000 invånare, som inte utan särskilda

skäl fick underskridas. Reformen trädde i kraft den 1 januari 1952 och ledde till att antalet borgerliga primärkommuner minskade från 2 498 till 1 037. Minskningen hänförde sig så gott som helt till landskommunerna, som nedgick i antal från 2 287 till 816. Utvecklingen medförde emellertid att frågan om kommunindelningen måste ånyo övervägas. År 1959 tillkallades sakkunniga — indelningssakkunniga — för att anskaffa och insamla material till belysande av frågan, huruvida en revision av kommunindelningen var påkallad. Om så ansågs vara fallet, skulle även riktlinjer för en revision framläggas. De sakkunniga avlämnade i början av år 1961 betänkande angående principer för en ny kommunindelning (SOU 1961:9). På grundval av betänkandet framlades i proposition nr 180 till 1961 års riksdag vissa förslag i ämnet. I propositionen föreslogs att en översyn av rikets indelning i borgerliga primärkommuner skulle göras efter i propositionen angivna riktlinjer. En grundläggande princip var, att de nya kommunerna skulle utgöras av näringsgeografiskt sammanhängande regioner, om inte särskilda förhållanden föranledde undantag. Invånarantalet blev därvid i många fall av endast sekundär betydelse. Som riktpunkt angavs dock att kommuner borde ha minst 8 000 invånare år 1975.

Enligt propositionen skulle vidare för varje län av länsstyrelsen efter samråd med företrädare för kommunerna och de av kommunindelningsfrågor särskilt berörda myndigheterna i länet upprättas förslag till plan för länets indelning i kommuner. Planen skulle fastställas av Kungl. Maj:t. I första hand skulle planeringen gå ut på att sammanföra hela nuvarande kommuner till kommunblock av lämplig sammansättning för att bilda nya kommuner. Planerna förutsattes bli vägledande för bl. a. kommande ansökningar om sammanläggning av kommuner. Med hänsyn till planernas betydelse föreslogs att föreskrifter om planernas upprättande och fastställelse skulle som en 2 a § upptagas i lagen om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning. Sedan behandlingen av propositionen uppskjutits till 1962 års riksdag, godtog riksdagen med vissa i konstitutionsutskottets utlåtande nr 1 år 1962 angivna jämkningar det genom propositionen framlagda förslaget.

Enligt uppgifter i statistisk årsbok för Sverige 1962 var antalet kommuner den 1 januari 1962 1 026, varav 133 städer, 96 köpingar och 797 landskommuner.

1954 års fastighetsbildningskommitté

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 oktober 1953 tillkallades särskilda sakkunniga för utredning av frågan om ny fastighetsbildningslagstiftning och därmed sammanhängande spörsmål. I direktiven för de sakkunniga (se riksdagsberättelsen år 1954 s. 43 ff.) anfördes bl. a. följande.

Till skillnad från vad som gällt för fastighetsbildnings-sakkunniga torde den nya utredningen böra få i uppdrag att göra en allmän översyn av reglerna om fastighetsbildning icke blott på landet utan även i stad. Såsom tidigare nämnts har dessa lagstiftningsområden under senare år genom partiella reformer närmats varandra. Gränsen mellan tillämpningsområdena för jorddelningslagen och lagen om fastighetsbildning i stad har härigenom kommit att bli flytande, vilket medfört vissa olägenheter. Skäl föreligger därför enligt min mening att närmare undersöka, om icke fördelar kan vinnas genom att man i samma lag reglerar fastighetsbildningen såväl i stad som på landsbygden. Som en följd härav torde vid översynen av jordregisterförordningen och fastighetsregisterförordningen böra övervägas, i vilken utsträckning reglerna för registrering av fastigheter i stad och på landet kan göras enhetligare än vad nu är fallet och sammanföras i en författning.

De sakkunniga — vilka antagit benämningen 1954 års fastighetsbildningskommitté — beräknar enligt riksdagsberättelsen år 1963 (s. 28) att under innevarande år framlägga betänkande med förslag till ny lagstiftning om fastighetsbildning.

Lantmäteristyrelsens framställning den 12 februari 1962

I en till statsrådet och chefen för justitiedepartementet ställd skrivelse, dagtecknad den 12 februari 1962, har lantmäteristyrelsen anfört i huvudsak följande.

Sammanslagningar av landskommuner med städer och köpingar har under senare år blivit allt vanligare och förberedelser pågår i stor omfattning för nya sådana sammanslagningar. Det föreliggande behovet av indelningsändringar av detta slag har påvisats i bl. a. indelnings-sakkunnigas betänkande och den med anledning därav avgivna propositionen nr 180 år 1961. Enligt gällande rätt är kommuntypen i princip avgörande för huruvida fastighetsbildningslagen eller jorddelningslagen och sammanläggningslagen äger tillämpning. Sammanslagning av kommuner av skilda typer får på grund härav vittgående konsekvenser på fastighetsbildningens område och medför betydande olägenheter för fastighetsbildningsväsendet och i synnerhet för den verksamhet som sammanhänger med jordbrukets och skogsbrukets rationalisering. Det är sannolikt att fastighetsbildningsfrågorna härigenom kommer att försvåra kommunsammanslagningar, om dessa olägenheter icke undanröjes. Lantmäteristyrelsen har på grund härav funnit sig böra föreslå att åtgärder skyndsamt vidtages för att undvika sådana komplikationer i samband med kommunsammanslagningar. Styrelsen har utarbetat förslag till åtgärder, vilka med hänsyn till bland annat pågående revision av fastighetsbildningslagstiftningen ansetts böra betraktas som provisoriska. De föreslagna åtgärderna innebär i princip status quo i territoriellt hänseende i fråga om fastighetsbildningsreglernas tillämp-

2* — *Bihang till riksdagens protokoll 1963. 9 saml. 3 avd. Nr 11*

ning. Betydande utrymme för avvikelser härifrån genom beslut efter utredning i det enskilda fallet har dock lämnats. Vid sammanträde i ärendet med 1954 års fastighetsbildningskommitté har kommittén funnit sig vilja i princip biträda styrelsens förslag. Beträffande fastighetsbildningsverksamheten inom område, där fastighetsbildningslagen enligt förslaget ej längre skall äga tillämpning, ävensom inom närbelägna tätbebyggelseområden, kan anledning föreligga att, för undvikande av snedbelastning i olika organisationers verksamhet, med stöd av 1951 års kungörelse be- myndiga tjänsteman i kommunal mätningsorganisation att verkställa lant- mäteriförrättning.

Lantmäteristyrelsens förslag redovisas i en den 12 februari 1962 dag- tecknad promemoria. Beträffande först spørsmålet i vilken ut- sträckning ändringar i kommunindelningen kan på- verka frågan om tillämplig fastighetsbildningslag- stiftning, anföres i promemorian i huvudsak följande.

Om egentlig landskommun eller del därav sammanslås med stad och den sålunda nybildade kommunen får stadskaraktär, blir de för stad gällande reglerna om fastighetsbildning automatiskt gällande inom hela den nya kommunen. Så blir också förhållandet, då egentlig landskommun eller del därav sammanslås med köping, inom vilken stadsregister föres, eller då köping utan stadsregister (s. k. jordregisterköping) helt eller delvis sam- manslås med stad eller köping, inom vilken stadsregister föres. Om där- emot endast städer och köpingar med stadsregister (stadsregistersamhäl- len) eller enbart egentliga landskommuner och jordregisterköpingar sam- manslås, påverkas fastighetsbildningsreglerna icke av åtgärden.

Rörande de med gällande rätt förenade olägenheter- na ur fastighetsbildningssynpunkt vid kommunsam- manslagning anföres huvudsakligen följande.

Fastighetsbildningslagen är icke avsedd att reglera fastighetsbildningen på landsbygden. Vid lagens tillkomst omfattade stadskommunerna utom det för stadsbebyggelse ianspråktagna området i huvudsak endast sådana angränsande områden som kunde krävas för stadsbebyggelsens utveckling. Den i lagstiftningen införda principen att fastighetsbildningslagen alltid skulle gälla inom stad och inom stadsliknande samhällen var därför natur- lig. Då ett antal städer och köpingar sedermera tillfördes områden som icke kunde beräknas bli ianspråktaga för bebyggelse inom överskådlig tid, framstod bristerna i den för dessa områden gällande fastighetsbildnings- lagstiftningen såsom betydande. De i jorddelningslagen och sammanlägg- ningslagen införda restriktiva bestämmelserna av jordpolitisk natur ägde t. ex. icke tillämpning inom stadskommun, en brist som med hänsyn till den statliga jordbrukspolitikens tidigare inriktning ansågs vara mest fram- trädande. För att undvika den omfattande omarbetning av fastighetsbild-

ningslagen, som skulle erfordrats för undanröjande av denna brist, infördes genom 1948 års lag möjlighet att efter särskilt förordnande göra vissa bestämmelser i jorddelningslagen och sammanläggningslagen tillämpliga även inom stad.

De med fastighetsbildningslagens tillämplighet på vissa landsbygdssområden förenade olägenheterna kan emellertid icke numera i tillräcklig grad elimineras genom förordnanden enligt 1948 års lag. Härtill bidrager flera omständigheter som sammanhänger med utvecklingen både på jordbrukets och samhällsbyggandets område och på de ökade krav som numera ställs på rationalisering av förrättningsverksamheten.

Vad först angår uppkommande olägenheter av jordpolitisk natur, har jorddelningslagen och sammanläggningslagen tillkommit vid en senare tidpunkt än fastighetsbildningslagen. Förstnämnda lagar har dessutom i större omfattning än vad fallet är beträffande fastighetsbildningslagen blivit föremål för partiella reformer bland annat i rationaliserings syfte. Härigenom har jorddelningslagen i större utsträckning än fastighetsbildningslagen kommit att innehålla bestämmelser som både materiellt och formellt tillgodoser utvecklingens krav. Det har t. ex. befunnits att jorddelningslagen ger större möjligheter att lösa de speciella fastighetsrättsliga problem som numera ofta uppkommer i samband med gruppbebyggelse inom såväl städer som landsbygdssamhällen. I sådana fall måste ofta utnyttjas jorddelningslagens möjligheter att utlägga fastighet med mer än ett markområde eller område gemensamt för flera fastigheter. På senare tid har även aktualiserats frågan om möjligheten att företaga delning av fiske inom stadskommun. Enligt ett av lantmäteristyrelsen avgivet yttrande kan sådan delning av fiske, som kan genomföras enligt 20 kap. jorddelningslagen, ej ske med stöd av fastighetsbildningslagen. Något klarläggande domstolsutslag i frågan föreligger ej. Jorddelningslagen medger slutligen i motsats till fastighetsbildningslagen att förrättningar för bl. a. avstyckning, gränsbestämning, ägoutbyte och servitutsutbrytning sammanföres till gemensam handläggning. Dessa möjligheter, som icke kan införas genom förordnande enligt 1948 års lag, har visat sig utgöra en väsentlig faktor vid strävandena att förenkla fastighetsbildningsproceduren. De frågor, som ur fastighetsbildningssynpunkt måste tillmätas den största betydelsen i förevarande sammanhang, är emellertid de som berör jordbruksnäringsen och skogsbruket ävensom samspelet mellan dessa näringar och intilliggande tätorter. Frågan om en yttre rationalisering av jordbruks- och skogsfastigheter har sedan 1948 alltmer tilldragit sig statsmakternas intresse. Därvid har verksamheten väsentligen kommit att inriktas på positiva åtgärder för förbättring av jordbrukets och skogsbrukets förhållanden. Vid de ovan berörda partiella reformerna av jorddelningslagen och sammanläggningslagen genomfördes särskilda ändringar i syfte att främja rationaliseringsverksamheten. Under senare år har vid ett flertal till-

fällen ytterligare åtgärder vidtagits i syfte att öka det allmännas insatser på området, varvid fastighetsbildningsverksamheten ansetts utgöra en mycket betydelsefull faktor. Sålunda underströks i propositionen nr 148 till 1959 års riksdag omarronderingsverksamhetens betydelse i jordbrukets och skogsbrukets strukturrationalisering. Vidare framhölls att det för såväl den enskilde skogsägaren som samhällsekonomin måste vara av stort intresse att genom olika slag av fastighetsreglerande åtgärder söka i största möjliga utsträckning undanröja föreliggande missförhållanden beträffande arronderingen.

Vissa materiella regler i fastighetsbildningslagen — särskilt bestämmelserna om laga skifte och ägoutbyte — är ägnade att försvåra jordbrukets och skogsbrukets rationalisering. Tillämpningen av dessa regler inom landsbygdsområden har visat sig medföra svårigheter i skilda sammanhang såsom vid tillståndsprovning och värdering. De berörda bristerna, som föranlett särslagstiftning för Kiruna stad (SFS 1955:378), har under senare tid fått större betydelse och markeras ytterligare allt efter som intensifieringen av jordbrukets och skogsbrukets rationalisering fortskrider.

Den pågående och väntade sammanslagningen av kommuner måste förutsättas innebära att ren landsbygd i stor utsträckning administrativt införlivas med städer och köpingar. En sådan omfattande förändring av den kommunala indelningen får givetvis konsekvenser på fastighetsbildningens område av helt annan storleksordning än tidigare företagna punktvisa införlivanden med städer och köpingar. Fastighetsbildningslagen, vilken som förut nämnts icke utformats med tanke på att den skulle gälla på landsbygden, skulle automatiskt genom kommunsammanslagningarna i mycket stor omfattning ersätta de för landsbygdsförhållandena gällande och avpassade fastighetsbildningsreglerna. De olägenheter, som därigenom skulle uppkomma, är enligt styrelsens mening av sådan art att de icke kan accepteras ur de synpunkter styrelsen har att bevaka, särskilt med hänsyn till angelägenheten av insatserna för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering.

Kommunsammanslagningarna kan emellertid enligt styrelsens uppfattning jämväl väntas medföra vissa organisatoriska olägenheter. I propositionen nr 148 till 1959 års riksdag uttalades sålunda den uppfattningen att jämsides med åtgärder i rationaliseringssyfte från lantbruksnämndernas sida lantmäteriets insatser i samband med omarronderingsverksamheten borde än mer intensifieras. I propositionen anfördes vidare att berörda myndigheters personella resurser i nämnda syfte borde omdisponeras. Efter beslut av 1960 års riksdag angående viss omorganisation av lantmäteriet har specialorganisationer inom lantmäteristaten inrättats med uppgift att omhänderha större fastighetsregleringsföretag, vilka för lantmäteriets vidkommande numera till väsentlig del utgöres av ägout-

byten mellan flera fastigheter samt av laga skiften. Specialorganisationernas verksamhet täcker numera väsentligen rikets landsbygd. Vid riksdagsbehandlingen av lantmäteriets omorganisation framhölls angelägenheten av att överlantmätarna är aktiva för att få till stånd fastighetsrationaliseringar. Vid omorganisationen inrättades jämväl en särskild sektion på lantmäteristyrelsens landsbygdsbyrå för handhavande av fastighetstekniska uppgifter och en mätningsteknisk avdelning för vissa fotogrammetiska och beräkningstekniska uppgifter. Styrelsen lämnar härigenom fortlöpande biträde åt lantmäteristatens organisationer i sådana frågor som planering av vägnät och ny fastighetsindelning, värderingar och utnyttjande av fotogrammetiska metoder och instrument samt datamaskiner vid förrättningsverksamheten. Biträde lämnas även lantmäteriets förrättningsmän genom den arkivservice som ges från länslantmäterikontoren. Genom denna s. k. vertikala integration kan förrättningsverksamheten för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering inom lantmäteriet numera bedrivas i samarbete med kvalificerade experter inom olika grenar av verksamheten och med utnyttjande av de senaste framstegen på bl. a. databehandlingens område.

Lantmäteriets positiva insatser i rationaliseringsarbetet och de i det föregående angivna nya formerna för bedrivande av detta arbete skulle i väsentlig mån hindras genom att fastighetsbildningsverksamheten efter sammanslagning av landskommun med stad skulle komma att splittras. Härigenom skulle lantmäteriets hittillsvarande möjligheter till aktiva insatser, som i hög grad är beroende av de kontinuerliga kontakterna mellan markägare och förrättningsmän vid olika slag av åtgärder, väsentligt beskäras. Härtill kommer att en klar uppdelning av förrättningsverksamheten efter arten av åtgärder i enlighet med 1948 års lag icke låter sig göra. Åtgärder för jordbruk och skogsbruk å ena sidan och bebyggelse å andra sidan berör ofta varandra på ett sådant sätt att de praktiskt ej kan vidtagas var för sig. I vissa fall berör vidare en och samma åtgärd båda de angivna intressena, t. ex. avstyckning för bostadsändamål av mark som användes för jordbruk eller skogsbruk.

Även i organisatoriskt avseende i övrigt skulle kommunsammanslagningarna i många fall få en icke avsedd effekt. Inom cirka 110 av rikets städer och ett tjugufemtal andra kommuner finnes kommunala mätningsoorganisationer, vilka handhar fastighetsbildningsverksamheten i den utsträckning som anges i fastighetsbildningslagen. Detta innebär för vederbörande kommuner ett betydande ekonomiskt engagemang men har också ansetts medföra väsentliga fördelar för dem bl. a. med hänsyn till möjligheten att samordna fastighetsbildningen med vissa kommunala funktioner på samhällsbyggandets område. Av dessa stadskommuner torde ett flertal komma att beröras av indelningsändringar. I vissa fall torde därvid stad finna det förenligt med sina intressen att omhändertaga fastighetsbildningsverksam-

heten i område som tillföres staden, i andra fall däremot torde det komma att stå klart att något kommunalt önskemål därom icke föreligger. Kommunammanslagningar torde komma att genomföras mot bakgrund av väsentligen näringsgeografiska synpunkter samt investeringskrävande kommunala funktioner, varvid fastighetsbildningsorganisatoriska frågor torde tillmätas endast mera sekundär betydelse. Med nu gällande kompetensregler för de olika fastighetsbildningslagarna och deras betydelse i organisatoriskt avseende kommer kommunsammanslagningar emellertid ofta att automatiskt medföra krav på ändringar i nämnda organisationer med därav föranledda störningar för såväl kommuner som det statliga lantmäteriet. I de fall lantmäteriet för närvarande svarar för fastighetsbildningsverksamheten i t. ex. en mindre stad och denna utökas med en eller flera landskommuner, kan även fråga uppkomma att för staden upprätta särskild kommunal mättningsorganisation.

Mera betydande förändringar av nu angiven art i organisatoriskt hänseende bör normalt icke ske, innan klarhet vunnits i fråga om fastighetsbildningslagstiftningens slutliga utformning och därav föranledda organisatoriska överväganden gjorts. Även flera mindre förändringar tillsammans kommer att medföra besvärande omställningsförluster och ogynnsamt påverka möjligheterna att fördela tillgänglig arbetskraft. Organisationsfrågans slutliga lösning kan i nuvarande läge således enligt lantmäteristyrelsens mening icke överblickas.

De i det föregående anförda omständigheterna ger enligt styrelsens bedömning vid handen att en ändring i den kommunala indelningen ej bör utan vidare medföra en förändring av fastighetsbildningsreglernas tillämpningsområden. De för landsbygden avpassade reglerna bör bibehålla sin giltighet även inom område som i administrativt hänseende införlivats med stad eller köping. Genom den förordade status quo principen undvikes alla i det föregående berörda olägenheter. Det framhålles att principen icke får någon verkan beträffande tomtindelade område, inom vilket reglerna i 1—3 kap. fastighetsbildningslagen alltid gäller oberoende av kommutyp.

Lantmäteristyrelsen anser emellertid att vissa undantag från den sålunda föreslagna huvudregeln bör möjliggöras. Då fråga exempelvis är om överföring av område av landskommun till stad såsom ett normalt led i stadens utbyggnad, kan anledning saknas att inom området bibehålla landsreglerna för fastighetsbildning, intill dess stadsregister eventuellt upplägges för området. Även eljest kan, särskilt från kommunens sida, intresse finnas för att ett status quo frångås beträffande visst område. Givetvis bör icke det förhållandet att hel landskommun sammanlægges med stad utgöra hinder för att stadsreglerna får giltighet inom ett stadsbebyggelsen närbeläget område eller eljest inom område av betydelse för den stadsmässiga

utvecklingen. Möjlighet till prövning i varje särskilt fall, huruvida landsreglerna skall upphöra att äga tillämpning inom visst område av en med stad eller stadsregistersamhälle sammanslagen landskommun eller del av sådan kommun, anses sålunda böra föreligga. Vid sådan prövning, liksom eljest då väsentliga kommunala intressen beröres i förevarande sammanhang, bör kommunala önskemål beaktas. I den mån kommun sålunda önskar handha fastighetsbildningsväsendet inom staden eller köpingen och väsentligt statligt intresse icke därigenom skadas bör hinder icke resas däremot. Det synes dock styrelsen vara oförenligt med undantagsbestämmelsens syfte att stadsreglerna får sådan giltighet att en tillämpning av 1948 års lag därigenom aktualiseras.

Styrelsen framhåller vidare att genom de inkorporeringar som företagits särskilt under de senaste decennierna rikets städer och köpingar redan nu innehåller betydande landsbygdsområden. Tillämpning av 1948 års lag har i ett mycket stort antal fall påkallats av hänsyn till jordbruket och skogsbruket inom stadskommunernas landsbygdsdelar. En fortsatt tillämpning av 1948 års lag inom de efter kommunsammanslagningen bildade stadskommunerna måste te sig omotiverad och bidra till svårigheterna att överblicka de olika inom kommunen gällande reglerna i fastighetsbildningshänseende. Med hänsyn härtill har lantmäteristyrelsen funnit sig böra föreslå att, om landsreglerna äger eller kommer att äga tillämpning inom stad eller köping, samma regler skall kunna göras tillämpliga jämväl inom sådant område av staden eller köpingen, där 1948 års lag nu kan tillämpas. Härigenom skulle i många fall öppnas möjlighet att tillskapa enkla, klara förhållanden beträffande de skilda fastighetsbildningslagarnas tillämpningsområden. Därjämte kan undvikas att inom en kommun samtidigt tillämpas jorddelningslagen och 1948 års lag, vilken innebär att endast vissa bestämmelser i förstnämnda lag gäller. Givetvis bör förefintliga kommunala synpunkter beaktas, i de fall kommun har egen mättningsorganisation inrättad, och alla i och för sig önskvärda utvidgningar av landsreglernas tillämpningsområden torde icke kunna genomföras. Lantmäteristyrelsen behandlar i anslutning härtill frågan, om anledning föreligger att vid en utvidgning av jorddelningslagens tillämpningsområde göra enstaka bestämmelser i fastighetsbildningslagen tillämpliga vid för rättning enligt jorddelningslagen. I första hand avses här möjligheten att inom område med stadsregister avstycka mark som ej ingår i fastighetsindelningen. För laga skifte och ägoutbyte gäller i 6 kap. fastighetsbildningslagen vissa bestämmelser som avviker från eller gäller utöver vad för motsvarande fall stadgas i jorddelningslagen. Det torde därför enligt styrelsen få övervägas i vad mån bestämmelserna närmast i 6 kap. 9

och 10 §§ samt 13 § första stycket fastighetsbildningslagen bör i fall som nu sagts äga tillämpning vid laga skifte och ägoutbyte enligt jorddelningslagen. Enligt lantmäteristyrelsens mening är dessa stadganden likväl icke av sådan betydelse att det i nu förevarande begränsade sammanhang erfordras någon särskild reglering. Som exempel anförs att, ehuru jorddelningslagen icke innehåller någon bestämmelse som för laga skifte har motsvarighet till stadgandet i 6 kap. 9 § fastighetsbildningslagen om samordning med byggnadslagen, ett laga skifte enligt jorddelningslagen uppenbarligen icke kan handläggas så att plan enligt byggnadslagen icke beaktas. Sammanläggningslagen tillämpas redan nu inom stad även där stadsregister föres, varför lantmäteristyrelsens förslag i detta avseende icke anses innebära någon principiell förändring.

Genom redan skedda kommunbildningar och kommunsammanslagningar har särskilt under senare år i vissa fall sådana förhållanden uppkommit, att lagstiftningen för landet lämpligen borde i sin helhet tillämpas inom delar av stad eller stadsliknande samhälle, där fastighetsbildningslagen på grund av gällande automatiska regler kommit att äga tillämpning. Med hänsyn till de olägenheter som kan ha föranletts därav anser styrelsen möjlighet böra öppnas att utan samband med kommunsammanslagning åter göra landsreglerna tillämpliga. En sådan förändring av tillämpningsområdet för fastighetsbildningsreglerna kan i nuvarande läge, om kommun har egen mättningsorganisation inrättad, förbindas med exklusiv initiativrätt för kommunen. Med ett sådant villkor torde anledning saknas att inskränka möjligheterna till vissa närmare angivna fall. Tvärtom torde dessa möjligheter kunna vidgas att avse även andra områden än som under senare år tillförts städer och oberoende av huruvida områdena användes huvudsakligen för jordbruk eller bebyggelse eller andra ändamål. Något hinder bör uppenbarligen ej föreligga att väcka sådan fråga jämväl i samband med kommunsammanslagning. Inga olägenheter synes vara förenade med att, om kommun så önskar, utnyttja angivna möjlighet även för hel stad eller stadsliknande kommun, med den mindre modifiering som ovan angivits. I de fall det statliga lantmäteriet har fastighetsbildningen om hand inom kommun, som ansöker om tillämpning av jorddelningslagen och sammanläggningslagen, synes ansökningen alltid böra bifallas. Detsamma torde även eljest böra gälla, då kommunen icke utgör stad, med hänsyn till de möjligheter som redan nu står kommun till buds att i sådana fall få verksamheten överflyttad till staten. Skulle däremot stad med egen mättningsorganisation anse det förenligt med sina intressen att få landsreglerna tillämpliga inom hela staden eller del därav, synes för bifall till ansökan böra krävas att det ifrågasatta övertagandet av verksamheten icke för staten medför olägenheter, som överstiger de sammanlagda fördelarna därav.

De ställningstaganden som erfordras i förevarande sammanhang bör en-

ligt lantmäteristyrelsens mening alltid föregås av ingående utredning. Utredningen anses böra verkställas av lantmäteristyrelsen i samråd med kommunerna under beaktande av kommunala intressen, de statliga engagemangen i fastighetsbildningshänseende samt av jordbrukets och skogsbrukets strukturfrågor. Lantmäteristyrelsen finner det angeläget att sådan utredning igångsättes i god tid före en sammanslagnings genomförande och i möjligaste mån även fullföljes dessförinnan. Förslaget innebär, att landsreglerna behåller sin tillämplighet, intill dess annat beslutas. Undantag från huvudprincipen berör såväl statliga som kommunala intressen. I likhet med förhållandena vid prövning av fråga angående registerform jämlikt fastighetsbildningslagen och jordregisterförordningen samt beträffande förordnande enligt 1948 års lag synes därför avgörandet i förevarande hänseende i princip förbehållas Kungl. Maj:t. Den möjlighet till delegering, som år 1954 infördes i nämnda författningar och som fullt utnyttjats, synes emellertid av förenklingsskäl kunna övervägas i förevarande sammanhang. Styrelsen föreslår därför att prövningen av undantag från den angivna huvudprincipen skall kunna delegeras till myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

Enligt lantmäteristyrelsens mening kan den anpassning av fastighetsbildningslagstiftningen, som föranledes av planerade indelningsändringar, icke ske genom revision av fastighetsbildningslagen. En sådan ändring förmenas bli mycket komplicerad. I stället föreslås utvägen att genom särskilda bestämmelser reglera gränserna för å ena sidan fastighetsbildningslagens och å andra sidan jorddelningslagens och sammanläggningslagens tillämpningsområden.

Den erforderliga regleringen synes lantmäteristyrelsen i nuvarande läge lagtekniskt böra lösas provisoriskt. Det anses lämpligt att införa bestämmelserna i en särskild lag. Huvudregeln bör föreskriva att, utan hinder av vad i lag stadgas, ändring i kommunal indelning varigenom område tillföres stad eller köping icke skall medföra att jorddelningslagen och sammanläggningslagen, där de förut gäller inom området, upphör att äga tillämpning, såvida icke Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer, därom förordnar. Vidare bör stadgas att, där lagstiftningen för landet enligt vad nyss sagts äger eller kommer att äga tillämpning inom stad eller köping och det påkallas av hänsyn till jordbruksnäringen eller skogsbruket, Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer må förordna att jorddelningslagen och sammanläggningslagen skall gälla även inom annat område av kommunen. Dessutom bör stadgas att vad ovan sagts skall gälla jämväl vid bildande av stad eller köping.

Någon åtgärd beträffande reglerna för registrering av fastigheter anses icke påkallad i förevarande begränsade sammanhang. Lantmäteristyrelsen framhåller, att gällande bestämmelser medger viss anpass-

ning av registerform till föreliggande förhållanden inom stad och landskommun. Erforderliga reformer anses böra uppskjutas till den allmänna revision av registreringsbestämmelserna, som uppdragits åt 1954 års fastighetsbildningskommitté. Lantmäteristyrelsen utgår från att i avvaktan härpå på fastighetsregister enligt gällande för stad meddelade bestämmelser icke kommer att uppläggas, där ej särskilda skäl föranleder till annat.

Lantmäteristyrelsens förslag har jämte därvid fogat utkast till lag angående tillämpning inom stad av lagen om delning av jord å landet m. m. remissbehandlats och övervägs för närvarande inom Kungl. Maj:ts kansli.

Remissyttrandena

Lantmäteristyrelsens förslag har vid remissbehandlingen fått ett ganska blandat mottagande. Göta hovrätt, kammarkollegium, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, samtliga hörda länsstyrelser, landskommunernas förbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, lantbruksförbundet och lantmätareföreningen tillstyrker förslaget eller lämnar detsamma utan erinran. Samma ståndpunkt intages av bl. a. överlantmäterna i Jönköpings, Kronobergs, Örebro, Kopparbergs och Västernorrlands län, länsarkitekten i Jönköpings län samt drätselkammaren i Sundsvall och i Örnsköldsvik.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, byggnadsstyrelsen, länsarkitekten i Örebro län, stadsförbundet, drätselkammaren i Härnösand, byggnadsnämnderna i Örebro, Karlskoga, Ludvika och Sundsvall samt kommunal-tekniska föreningen avstyrker förslaget.

Till belysning av frågan i vilken utsträckning indelningsändringar kan påverka frågan om tillämplig fastighetsbildningslagstiftning må först återgivas följande uttalanden av några överlantmätare.

Överlantmätaren i Jönköpings län uppger, att ett preliminärt förslag till kommunblocksindelning av Jönköpings län visar, att nio block — av länets totalt 14 — skulle bildas av kommuner, där nu fastighetsregister såsom för stad föres i huvudorten. Dessa nio kommunblock upptar över 70 procent av länets areal. Vid en fullt genomförd sammanslagning av kommunerna inom blocken skulle detta innebära, att nära tre fjärdedelar av länet skulle falla under fastighetsbildningslagen. Kommunbildningar i kommunreformens anda skulle därför uppenbarligen leda till absurditeter i avseende på fastighetsbildningsreglernas tillämplighet. En liknande uppfattning uttryckes av *överlantmätaren i Kronobergs län*. *Överlantmätaren i Örebro län* uppger, att en preliminär utredning såsom slutligt mål för länets indelning i kommuner på längre sikt räknat med att samtliga landskommuner i länet kommer att förenas med stad eller köping.

I fråga om de av lantmäteristyrelsen påtalade olägenheterna ur fastighetsbildningssynpunkt med det nuvarande regelsystemet har vid remissbehandlingen framkommit följande synpunkter.

Kammarkollegiet delar lantmäteristyrelsens mening att det icke är önskvärt att såsom följd av sammanslagning av landskommuner och städer lagen om fastighetsbildning i stad blir tillämplig på allt större, av jordbruk och skogsbruk dominerade områden. Kollegiet biträder också meningen att, då viss kommun eller kommundel finnes böra efter införlivning med stad eller köping alltjämt vara underkastad jorddelningslagens jordbruks- och skogsbrukspolitiska regleringar, detta helst bör ske i den formen att jorddelningslagen i sin helhet alltjämt får gälla för kommunen eller området.

Länsstyrelsen i Örebro län vitsordar, att vissa olägenheter i fastighetsbildningshänseende uppkommer vid kommunala indelningsändringar och anser det framlagda lagförslaget väl ägnat att eliminera olägenheterna. Vidare uttalar länsstyrelsen.

I länsstyrelsens blivande plan för ny kommunindelning i länet torde i flera fall rena landskommuner föreslås bli förenade med stad. Intresset från städernas sida för dylika sammanslagningar torde huvudsakligen anknyta till förekommande behov av ytterligare mark utanför den egentliga stadskärnan för bebyggelseplanering m. m. Frånsett de enstaka anordningar för de sammanslagna kommunernas gemensamma behov, som torde komma att bli uppförda i dessa stadskommuners periferiområden, torde bebyggelsens utbredning bli föga märkbar utanför städernas närområden. Karakteren av ren landsbygd torde i många fall komma att bestå under överskådlig tid. I den mån bebyggelsen fortskrider, ger emellertid lantmäteristyrelsens förslag möjlighet till successiv anpassning till den växande stadsbebyggelsen.

Fastighetsbildningsreglernas principiella anknytning till kommuntyp har enligt *landskommunernas förbunds* mening sedan länge framstått såsom otillfredsställande. Skillnaden i bebyggelsestruktur går ej längre mellan stad och landskommun utan mellan tätbygd och glesbygd. Bebyggelsestrukturen bör vara avgörande för vilka fastighetsbildningsregler som skall gälla.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund framhåller att det är förenat med väsentliga olägenheter att fastighetsbildningen inom utpräglade landsbygdsområden skall regleras av fastighetsbildningslagen och uppger att det redan nu finns exempel på att strukturrationaliseringen inom jord- och skogsbruket kan försvåras både i materiellt och formellt hänseende genom att jorddelningslagen och sammanläggningslagen ej är gällande.

De av lantmäteristyrelsen påtalade olägenheterna av att den för städerna tillskapade fastighetsbildningslagstiftningen kommit att gälla även för jord på landsbygden vitsordas även av *lantmätareföreningen*, som i likhet med styrelsen anser att en provisorisk lösning skyndsamt bör åstadkommas.

Stadsförbundet vill icke bestrida att vissa olägenheter ur fastighetsbildningssynpunkt kan uppkomma som följd av att den för städerna avsedda lagstiftningen på detta område blir tillämplig även å landsbygden men för-

bundet anser det tveksamt huruvida olägenheterna i praktiken är av så allvarlig karaktär som gjorts gällande i lantmäteristyrelsens promemoria.

Hovrätten över Skåne och Blekinge finner de av lantmäteristyrelsen anförda motiven för lagstiftningen självklara men anser att styrelsen bort välja en annan utväg för att eliminera olägenheterna. Hovrätten anför därvid bl. a. följande.

Bestämmelserna om de olika fastighetsbildningsreglernas tillämpning är redan nu synnerligen invecklade och svåröverskådliga. Genom att härtill foga en ny fristående lag i ämnet ökar man ytterligare den förvirring som råder på detta område. Det bör övervägas om man icke kan nå syftet genom att i stället förenkla de gällande reglerna.

Det bör framhållas att de olägenheter som lantmäteristyrelsen finner gällande lag medföra vid kommunsammanslagningar är ett resultat av den lösning som statsmakterna år 1950 på styrelsens förslag gav åt då föreliggande fråga om provisoriska regler. Det diskuterades vid detta tillfälle om fastighetsbildningsreglerna borde i princip anknyta till registreringstypen eller till kommuntypen och i enlighet med styrelsens uppfattning valdes den senare utvägen. Det är blott en konsekvens härav att en kommunsammanslagning medför en automatisk utvidgning av fastighetsbildningslagens tillämplighet till att gälla jordregistrerade områden, som inkorporeras med stad eller annat fastighetsregistersamhälle.

Gällande lagstiftning bortser, anför hovrätten vidare, från det fundamentala samband som råder mellan registreringsform och fastighetsbildning; de olika lagarna är genomgående uppbyggda på de fastighetsformer som registreringsbestämmelserna skapar. Det måste betecknas som oriktigt att spränga sambandet mellan registrering och fastighetsbildning blott för att i vissa specialfall lösa gränsdragningsproblem av detaljbetonad karaktär. Hovrätten fortsätter.

Jordpolitiska hänsyn synes även ha spelat en framträdande roll i den tidigare diskussionen, enligt hovrättens mening med orätt. Dessa jordpolitiska hänsyn har intet att skaffa med den grundläggande fastighetsformen. De inverkar på de regler som anger om en begärd åtgärd, t. ex. avstyckning och sammanläggning eller ägouthbyte, bör bifallas eller vägras i en viss situation. Sålunda har det, bland annat, varit fråga om att göra vissa bestämmelser i 19 kap. jorddelningslagen tillämpliga även inom sådana med stad inkorporerade områden, där jordbruk eller skogsbruk bedrivs. Den rätta metoden härför är självfallet att för sådana fall då dessa områden utgör fastighetsregistrerad mark införa erforderliga parallella bestämmelser i fastighetsbildningslagen och icke att upplösa det principiella sambandet mellan registertyp och fastighetsbildning. Att anknyta fastighetsbildningsreglerna till kommuntyp måste anses felaktigt; fastighetsbildningen har ej något med kommunallagstiftningen att göra.

I stället för den av lantmäteristyrelsen föreslagna lagen förordar hovrätten att bestämmelserna i 4—6 kap. fastighetsbildningslagen omarbetas, så att vid tillämpning av dessa kapitel med stad skall förstås område, för vilket skall föras fastighetsregister såsom för stad; denna regel bör alltså gälla

oavsett om området är beläget i stad eller på landet. Genom en sådan ändring återinföres, uttalar hovrätten, det principiella sambandet mellan register-typ och fastighetsbildning och därigenom torde även skapas ett underlag för bibehållande av den statliga lantmäteriororganisationens kompetens inom områden som inkorporeras med stad eller fastighetsregistersamhälle.

De remissinstanser, som ställer sig kritiska till lantmäteristyrelsens förslag synes — med nyss angivet undantag — anse att i den mån sammanslagningar eller andra indelningsändringar förorsakar olägenheter desamma kan i erforderlig utsträckning undanröjas med tillämpning av den nuvarande lagstiftningen, d. v. s. speciellt 1948 års lag. Uttalanden av denna innebörd göres av bl. a. *byggnadsstyrelsen, stadsförbundet, kommunal-tekniska föreningen och länsarkitekten i Örebro län samt byggnadsnämnderna i Örebro och Ludvika.*

Såsom ett alternativ till ett bibehållande av de nuvarande reglerna kan enligt *byggnadsstyrelsen* ifrågakomma att genomföra den av lantmäteristyrelsen diskuterade lösningen med en utredning från fall till fall resulterande i beslut av Kungl. Maj:t angående vilken lagstiftning som bör gälla inom visst område.

Byggnadsnämnden i Karlskoga upplyser, att 1948 års lag tillämpats inom delar av staden sedan 1949 och att under de senaste tio åren all fastighetsbildning inom staden ombesörjts av stadens mätningorgan. Nämnden anser, att fastighetsbildningen förlupit smidigt och att några olägenheter av den tillämpade lagstiftningen icke yppats. I anslutning härtill anför nämnden.

Fördelarna av att den egna organisationen kunnat handlägga samtliga inom staden förekommande förrättningar ha däremot varit många och nämnden vill särskilt framhålla den goda service, som kunnat beredas allmänheten. Ur nämndens synpunkt har det givetvis också varit av stor betydelse, att handläggningen av förrättningarna skett i intim kontakt med nämnden, som av stadsingenjören fortgående informerats om de förrättningar, som förekomma. Byggnadsnämnden håller också före, att 1948 års lag tillgodoser jordbrukets och skogsbrukets intressen på ett i stort sett fullgott sätt. Behov av att införa jorddelningslagens bestämmelser i dess helhet inom del av Karlskoga stads område föreligger sålunda icke.

Nämndens slutsats är att i princip all fastighetsbildning inom kommun med självständig mätningorganisation bör handhas av denna organisation och att lantmäteriets uppgifter inom sådan kommun bör begränsas att avse avstyckningar för jordbruks- och skogsbruksändamål i enlighet med 1948 års lag samt laga skiften. I den mån det kommunala organet icke är utbyggt att övertaga fastighetsbildningen inom de införlivade områdena synes, anför nämnden, från fall till fall böra träffas överenskommelse med det statliga lantmäteriet att detta tills vidare ombestyr fastighetsbildningen.

I samma slutsats, som nyss sagts, utmynnar även *kommunal-tekniska föreningens* yttrande.

Flera remissinstanser ger uttryck åt den uppfattningen att det bör vara möjligt att lösa förekommande problem med tillämpning av 1948 års lag åtminstone till dess den nuvarande heterogena fastighetsbildningslagstiftningen ersatts av en ny för land och stad gemensam lag.

I anledning av lantmäteristyrelsens uttalande, att jorddelningslagen ger större möjligheter än fastighetsbildningslagen att lösa de speciella problem, som uppkommer i samband med gruppbebyggelse framhåller bl. a. *kommunal-tekniska föreningen* att problem av detta slag berör endast områden med stadsmässig bebyggelse, d. v. s. områden där jordpolitiska synpunkter ej skall beaktas. *Länsarkitekten i Örebro län* betonar att i sådana fall stadsplan i regel föreligger och att därmed fastighetsbildningslagen blir tillämplig. Föreningen erinrar även om att 1959 års ändringar i byggnadslagstiftningen öppnat möjligheter för ökad användning av avstyckningsinstitutet inom områden av detta slag och uppger att det t. o. m. gjorts lyckade försök att lösa problem av detta slag genom laga skifte.

Beträffande delning av fiske inom stadskommun uttalar *kommunal-tekniska föreningen* att sådana förrättningar veterligen ej förekommer så ofta att de kan motivera en lagstiftning av den föreslagna omfattningen och innebörden.

I fråga om sammanförande av flera förrättningar till gemensam handläggning hävdar *byggnadsnämnderna i Örebro* och *Ludvika* samt *kommunal-tekniska föreningen* att ett sådant förfarande redan nu förekommer även då fastighetsbildningslagen är tillämplig. *Överlantmätaren i Kopparbergs län* uttalar emellertid att något stöd för det tillämpade förfarandet icke finnes. Om det av formella skäl skulle anses erforderligt att lagfästa den praxis som råder bör enligt byggnadsnämndens i Ludvika mening de lagtekniska svårigheterna härför icke vara oöverstigliga.

Jordbruksnäringens och skogsbrukets intressen tillgodoses enligt *kommunal-tekniska föreningens* mening på ett tillfredsställande sätt av 1948 års lag. Härom anför föreningen följande.

Inom områden, där 1948 års lag tillämpas, handläggas nämligen jord- och skogsbruksförrättningarna i den mån fastighetsbildningen för sådana ändamål sker genom avstyckning (vilket torde vara fallet i fråga om det helt övervägande antalet fastighetsbildningar för detta ändamål) antingen av statligt anställda lantmätare, eller av kommunalt anställda mätningmän, som lantmäteristyrelsen själv prövat och befunnit vara lämpliga att handlägga förrättningar av detta slag. Laga skifte och ägoutbyte av mark, som ingår i jordbruks- och skogsbruksfastigheter, och som är belägen inom område, där FBL tillämpas, handlägges enligt gällande regler i princip av det statliga lantmäteriet. En ändring av en kommuns status påverkar sålunda ej lantmäteriets möjligheter att genomföra den av 1959 års riksdag beslutade omarronderingsverksamheten eller specialorganisationernas möjligheter att utöva sin verksamhet.

I sak samma mening uttalas av *länsarkitekten i Örebro län* och *byggnadsnämnden i Örebro*. Av motsatt uppfattning är bl. a. *överlantmätaren*

och lantbruksnämnden i Kopparbergs län. Byggnadsnämnden i Ludvika anser att lantmäteristyrelsen överbetonat skogs- och jordbruksproblemen på bekostnad av tätortsproblemen som även de är betydelsefulla och ofta torde utgöra en väsentlig anledning till beslut om sammanslagning av städer och landskommuner. Vid denna typ av indelningsändringar torde, anser nämnden, de förrättningar som är förknippade med skogs- och jordbruket komma att helt överskuggas av de förrättningar som har med tätbebyggelsens expansion att göra. Det av styrelsen nämnda samspelet mellan nämnda näringar och närliggande tätorter torde oftast ha större realitet då det gäller andra typer av indelningsändringar, t. ex. sammanslagningar av flera landskommuner. Byggnadsnämnden i Sundsvall uttalar i detta sammanhang följande.

Jordbruks- och skogsfrågor är givetvis viktiga, men det är stadsbyggnads- och bostadsfrågor också. Dessa tränger sig mer och mer på i takt med en gemensam lag. Det är nog heller inte så, att jord- och skogsbrukets rationalisering står och faller med den ena eller andra lagen. Det vore att överdriva deras betydelse. Problemets kärna torde mindre vara en lagfråga än fastmer en organisatorisk uppgift. I stort gäller det att finna en form där statliga och kommunala enheter kan arbeta sida vid sida samordnade på ett sådant sätt, att tillgängliga resurser i fråga om arbetskraft och dyrbarare utrustning bäst utnyttjas och så smidigt som möjligt kan dirigeras dit, de bäst behövs. Då såväl lantmäteriet som städernas mätningsväsen sorterar under lantmäteristyrelsen torde denna vara den givna sammanhållande ramen. Hur organisationen därinom bör ordnas synes böra studeras av lantmäteristyrelsen och städerna gemensamt.

Frågan om den jordpolitiska kontrollen i fall då jorddelningslagen ej är tillämplig behandlas av *kommunal-tekniska föreningen*, som därvid erinrar om att lantmäteristyrelsen år 1948 icke ansåg visat att någon tendens till obehörigt utnyttjande av fastighetsbildningslagens brist på regler i detta hänseende gjort sig gällande och därför ifrågasatte om den då aktuella lagstiftningen borde genomföras. Föreningen fortsätter.

Det förefaller oklart, vilka fall av ur jordpolitisk synpunkt olämplig fastighetsbildning, som därefter uppkommit inom områden, där 1948 års lag eller FBL gäller och som kommit styrelsen att nu anse en ny, provisorisk lagstiftning brådskande och angelägen.

I detta sammanhang vill kommittén dessutom erinra om att sedan år 1948 jordförvärvslagen har tillkommit, vilken lag ytterligare skärper den jordpolitiska kontrollen inom såväl JDL:s som FBL:s tillämpningsområden. Genom sin avfattning (2 §) torde denna lagstiftning få anses effektivt reglera den helt övervägande delen (avstyckningsförrättningar enligt JDL eller FBL) av de fastighetsbildningsförrättningar, som avse att skapa nya fastigheter för jordbruks- och skogsbruksändamål, och lagen utgör sålunda ett verksamt korrektiv mot ur dessa synpunkter olämplig fastighetsbildning.

Byggnadsnämnden i Sundsvall anser, att lantmäteristyrelsens förslag lätt kan uppfattas så som om all jordpolitisk kontroll skulle vara satt ur spel inom stad, vilket icke är fallet. Dels finns fortfarande jordförvärvslagen och

lantbruksnämnderna, vilka bildar ett lika finmaskigt nät som jorddelningslagen, dels sker i praktiken en analogitillämpning av olika lagregler på området, på samma sätt som måste ske för att överbygga svalget mellan jorddelningslagen och byggnadslagstiftningen.

Kommunal-tekniska föreningen vänder sig mot lantmäteristyrelsens uttalande att en klar uppdelning av förrättningsverksamheten efter arten av åtgärder i enlighet med vad som gäller enligt 1948 års lag icke låter sig göra. Föreningen anför därvid.

Man torde nämligen kunna konstatera, att hittills tillämpat system med införande av områden, där 1948 års lag gäller, i allmänhet fungerat tillfredsställande och det lär med hänsyn härtill vara svårt att finna motiv för att denna ordning icke fortsättningsvis skall kunna fungera under de förhoppningsvis relativt få år, som återstå innan en ny fastighetsbildningslagstiftning kan bli gällande. Det synes också, som om lantmäteristyrelsen förbisett det faktum, att fastighetsbildning inom en stadskommun (motsvarande) praktiskt taget alltid grundar sig på någon form av planläggning — översiktsplanering eller detaljplan. De intresse motsättningar, som lantmäteristyrelsen angivit som tänkbara vid fastighetsbildning för bostadsändamål respektive jordbruk eller skogsbruk, torde sålunda få anses vara av enbart teoretiskt intresse men ej praktiskt betydelsefulla.

Frågan om den föreslagna lagstiftningens verkan i organisatoriskt avseende har uppmärksamats i flera remissyttranden. Flera remissinstanser anser, att det framlagda förslaget innebär betydande ingrepp i organisatoriskt avseende.

Kommunal-tekniska föreningen framhåller, att det framlagda förslaget kommer att påverka gränsdragningen mellan de statliga och kommunala fastighetsbildningsorganen och att detta medför olägenheter och skapar oklarhet, bl. a. i fråga om huvudmannskapet för fastighetsbildningen och därmed sammanhängande frågor. Föreningen anför vidare.

Som framgår av styrelsens promemoria finnas inom ca 110 av rikets städer och ett 25-tal andra kommuner, kommunala mättningsorganisationer inrättade, vilka handhava ej blott förrättningsverksamheten utan såväl mättningsväsendet som fastighetsbildningsväsendet och övriga därmed sammanhängande arbetsuppgifter inom dessa samhällen under byggnadsnämndens tillsyn.

Kommittén delar lantmäteristyrelsens uppfattning, att detta för vederbörande kommuner innebär ett betydande ekonomiskt engagemang, vilket dock för kommunerna ansetts medföra så väsentliga fördelar, bl. a. med hänsyn till den ökade snabbheten i ärendenas behandling och de ökade möjligheterna till samordning av fastighetsbildningen med vissa andra kommunala funktioner på samhällsbyggandets område, att fördelarna uppenbarligen väl motivera kostnaderna. Det torde för övrigt vara synnerligen tacksamt om kommunernas kostnader för fastighetsbildningsverksamheten skulle bli lägre, om arbetena utfördes av statliga organ. Härvid bör dessutom observeras, att förrättningsverksamheten endast får uppfattas som ett led i ett samhälles utbyggnad från råmark till färdiga bostäder eller

eljest genomförd detaljplan. För att kommunerna sålunda bl. a. skola kunna bedriva en klok, aktiv och förutseende markpolitik och vad därmed sammanhänger fordras, att det finns kommunala organ, som kunna betjäna kommunen och den byggande allmänheten i hithörande frågor. I städer och andra kommuner med egen kommunal mätningssystem ombesörjer denna sålunda triangelmätningar, stommätningar, grundkartemätningar, utstakningar och vissa utredningar i samband med detaljplaner m. m., för-rättningsverksamheten, vissa med byggnadslov sammanhängande besiktningar m. m.

Med nu gällande regler ligger det i kommunens hand, att avgöra om den vill ha egen mätningssystem eller ej. Det är vidare med nu gällande bestämmelser i princip en kommunal angelägenhet att avgöra, om man vill föra fastighetsregister såsom för stad inom kommunen eller viss del därav. Då avgränsningen mellan fastighetsbildningslagens och jorddelningslagens tillämplighetsområden bestämts av fastighetsregistreringssättet, får det i första hand anses vara en kommunal angelägenhet att jämväl bestämma gränsen mellan dessa lagars tillämplighetsområden.

Enligt föreningens mening skulle kommunernas valfrihet i nu nämnda avseenden försvåras eller rent av omöjliggöras om det framlagda lagförslaget genomföres.

Liknande uppfattningar som från kommunal-tekniska föreningen uttalas även av *byggnadsnämnden i Örebro*, som särskilt framhåller att en stads mätningssystem och planorgan måste få arbeta tillsammans och i anslutning därtill anför.

Frågan om stadens uppdelning mellan två olika mätningssystem har också andra aspekter. Vem skall svara för att det finns ett utbyggt stomnät, när fastighetsbildningen skall ske, sedan stadsplan fastställts och området skall övertagas av stadens organ? Vem skall överhuvud svara för utbyggnad och underhåll av gemensamt erforderliga triangell- och polygonnät? Att staden får bekosta dem torde vara säkert. I och för sig är det naturligtvis ingenting som direkt hindrar, att stadens organ i ytterzonen svarar för grundkartarbeten, utstakningar, stomnät etc., medan lantmäteriet sköter de laga förrättningarna, men det förefaller inte att vara något system att eftersträva. Staden måste hävda, att dess mätningssystem skall vara så organiserat, att det på bästa sätt främjar bebyggelseutvecklingen. Det synes inte den uppdelning göra, som lantmäteristyrelsens förslag medför.

Byggnadsnämnden i Sundsvall ger följande beskrivning av förslagets konsekvenser i förevarande sammanhang.

Lantmäteristyrelsens förslag innebär, att en utökad stad av den struktur, som Sundsvall kan väntas få efter nu aktuell kommunsammanslagning, skulle uppdelas i två delar, dels en stadskärna, där staden själv skulle få ombesörja mätningssystem och dels en ytterzon under det statliga lantmäteriet, där dock stadens organ skulle komma in allteftersom stadsplaner fastställs. Huvudorsaken till sammanslagningen, som staden ser det, är behovet att exploatera nya områden för bebyggelse utanför den nuvarande kärnan. Stadsbebyggelsen måste successivt tränga allt längre ut i ytterzonen. Intresset ur plan- och bebyggelsesynpunkt måste vara stort i de områden där kompetensgränsen mellan eget och statligt mätningssystem

skulle gå. Så kan man nog inte ha det. Stadens mätningväsen och planorgan måste få arbeta tillsammans. Fastighetsbildning för tätbebyggelse börjar inte, när stadsplan fastställts. Planläggningen bör långt tidigare förberedas inte bara genom upprättandet av grundkartor utan även genom sammanläggningar, ägoutbyten, sammanföringsförrättningar etc. Det är nog ingen överdrift att säga, att det är viktigare för staden, att på detta stadium kunna dirigera, samordna och påskynda arbetena än att vara huvudman för själva tomtbildningsverksamheten efter stadsplans fastställande.

Svenska stadsförbundet uppfattar förslaget på följande sätt.

Såvitt förbundsstyrelsen kan finna skulle genom det nu föreslagna nya systemet stora olägenheter kunna uppstå för det kommunala mätningväsendet och för stadssamhällets planeringsverksamhet över huvud taget. Man skulle på detta sätt få ett delat huvudmannskap inom fastighetsbildnings- och mätningväsendet. Sålunda skulle inom en stads landsbygdsområden denna verksamhet som har nära samband med planväsendet drivas utan överinseende av stadens byggnadsnämnd med därav följande risker att den erforderliga nära kontakten med den kommunala planeringen går förlorad. — Även ur rent organisatorisk och arbetsekonomisk synpunkt kan ett splittrat huvudmannskap, där de förutvarande kommungränserna utgör skiljelinjen, icke anses rationellt. I lantmäteristyrelsens promemoria har påpekats, att lantmäteriets positiva insatser i rationaliseringsarbetet och de i promemorian angivna nya formerna för bedrivande av detta arbete i väsentlig mån skulle hindras därigenom att fastighetsbildningsverksamheten efter sammanslagning av landskommun med stadskommun skulle komma att splittras varigenom lantmäteriets hittillsvarande möjligheter till aktiva insatser skulle beskäras. Enligt förbundsstyrelsens åsikt torde emellertid olägenheterna av en splittring av det kommunala mätningväsendet och de kommunala insatserna på detta område få bedömas som än allvarligare. Härtill kommer, att det erfarenhetsmässigt visat sig att stor arbetsbalans förekommer inom det statliga lantmäteriet med bl. a. långa väntetider som följd.

Drätselkammaren i Härnösand anser att ett genomförande av förslaget sannolikt kommer att medföra den nackdelen att mätningväsendet klyves. Om genom kommunalindelningssändring en tätort utanför stadskärnan tillfaller en stad, torde det vara klart att denna tätorts utveckling och planering är en viktig kommunal angelägenhet. För planering och genomförande krävs ett intensivt samarbete mellan olika kommunala instanser, och det faller sig naturligt att kommunen även för en inkorporerad tätort använder sig av den organisation som redan finns. Det torde därför, anser drätselkammaren, knappast ifrågasättas att inte kommunens egen mätningorganisation skall ombesörja erforderlig stommätning m. m. Enbart för det led i tätortens utveckling som omfattas av själva fastighetsbildningen skulle således en helt annan organisation inkopplas. En sådan lösning skulle givetvis vara tänkbar men är knappast rationell.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund framhåller att det med hänsyn till den pågående strukturrationaliseringen inom jord- och skogsbruk

är olämpligt att splittra fastighetsbildningsverksamheten inom landsbygdsområdena på olika organ. Inom dessa områden bör därför liksom hittills fastighetsbildningen handhas av det statliga lantmäteriet. Samma uppfattning uttalas av *lantbruksförbundet*.

Den splittring i fråga om organisationen av fastighetsbildningsverksamheten som kan bli följden av ett genomförande av lantmäteristyrelsens förslag behandlas även av *lantmätareföreningen*, som anser det uppenbart att splittringen är ägnad att motverka såväl enskilda som statliga och kommunala intressen. Föreningen anför vidare.

Härtill kommer att den vinst beträffande fastighetsbildningsproceduren, som normalt erhålles genom fortsatt tillämpning av de rationaliserade landsreglerna, till stor del går förlorad. Exempelvis kan möjligheten att sammanföra avstyckning och ägoutbyte till gemensam handläggning, vilket ofta sker vid plangenomförande och även eljest, icke utnyttjas i de fall avstyckningen verkställs av den jämlikt 1951 års KK utsedde förrättningsmannen.

Till undvikande av dessa följder föreslår föreningen vissa ändringar i nämnda kungörelse.

En speciell synpunkt framföres av *överlantmätaren i Kopparbergs län*, som framhåller, att den nuvarande automatiskt verkande regeln kan få till följd att den för länet gällande särlagstiftningen icke kan tillämpas inom områden som införlivas med stad eller köping.

Utskottet

Fastighetsbildningen i städer och stadsliknande samhällen regleras i första hand av bestämmelser i 1917 års lag om fastighetsbildning i stad (fastighetsbildningslagen). Motsvarande stadganden beträffande landsbygden återfinnes i 1926 års lagar om delning av jord å landet (jorddelningslagen) och om sammanläggning av fastigheter å landet (sammanläggningslagen). Lagstiftningen är så utformad att kommutypen i princip blivit avgörande för frågan om vilka stadganden som skall reglera fastighetsbildningen inom visst område. Om landskommun, inom vilken bestämmelserna för landet är gällande, helt eller delvis uppgår i stad, blir således fastighetsbildningslagen automatiskt tillämplig även inom den införlivade delen. Eftersom i städerna ej sällan ingår betydande områden av ren landsbygdskaraktär, har det emellertid av jordpolitiska skäl ansetts påkallat att beträffande sådana områden möjliggöra tillämpning av de för landet gällande reglerna för avstyckning och sammanläggning. Så har skett genom införandet av 1948 års lag med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning i stad. Fastighetsbildningen i städer och stadsliknande samhällen ombesörjes oftast av en kommunal mätningorganisation, medan motsvarande uppgifter i övriga tätorter och på landet ankommer på det statliga lantmäteriet.

I motionerna erinras om att utvecklingen i fråga om den kommunala

indelningen bl. a. kan väntas medföra att betydande delar landsbygdsområden förenas med stad. Motionärerna hemställer om snara åtgärder för att möta vissa i motionerna angivna olägenheter som med nuvarande lagstiftning kan uppstå från fastighetsbildningssynpunkt vid kommunsammanslagning.

Såsom motionärerna framhållit, har detta spörsmål upptagits till övervägande av lantmäteristyrelsen i samband med att frågan om riktlinjerna för den framtida kommunala indelningen år 1961 underställdes riksdagens prövning. I en den 12 februari 1962 dagtecknad framställning till chefen för justitiedepartementet har lantmäteristyrelsen sålunda bl. a. uttalat att sammanslagning av kommuner av skilda typer genom lagstiftningens utformning medför betydande olägenheter för fastighetsbildningsväsendet. Till stöd för denna uppfattning har styrelsen i huvudsak åberopat att fastighetsbildningslagen, som icke är avsedd att reglera fastighetsbildningen på landsbygden, i mindre grad än jorddelningslagen och sammanläggningslagen anpassats efter de krav som utvecklingen ställer på lagstiftningen inom detta rättsområde. Lantmäteristyrelsen har i likhet med motionärerna särskilt befarat ogynnsamma verkningar av såväl jordpolitisk som organisatorisk art i fråga om den av statsmakterna på olika sätt främjade rationaliseringsverksamheten inom jordbruks- och skogsbruksnäringarna. Enligt styrelsens mening erbjuder 1948 års lag ej tillräckliga möjligheter att motverka dessa olägenheter. Styrelsen anser det jämväl sannolikt att fastighetsbildningsfrågorna vid angivna förhållanden kan försvåra kommunsammanslagningar. Lantmäteristyrelsen har därför föreslagit lagstiftning av innebörd i huvudsak att ändringar i den kommunala indelningen icke skall påverka frågan om tillämplig fastighetsbildningslagstiftning. Enligt förslaget skall likväl efter beslut i varje särskilt fall betydande undantag från denna huvudregel kunna medgivas. Om del av landskommun införlivas med stad såsom ett normalt led i stadens utbyggnad, skall sålunda kunna förordnas att reglerna för landet skall upphöra att äga tillämpning inom det införlivade området. Bestämmelserna för landet skall vidare, om de till följd av ändrad kommunindelning blivit gällande inom stad, kunna göras tillämpliga också inom sådan del av staden, där fastighetsbildningen regleras av såväl fastighetsbildningslagen som 1948 års lag.

Av den föregående redogörelsen framgår att åt 1954 års fastighetsbildningskommitté uppdragits att närmare undersöka, om icke fördelar kan vinnas genom att fastighetsbildningen såväl i stad som på landsbygden regleras i samma lag. Kommittén beräknar enligt uppgift i riksdagsberättelsen år 1963 att under året kunna framlägga betänkande med förslag till ny fastighetsbildningslag. Med hänsyn till ämnets beskaffenhet måste det emellertid antagas att proposition på grundval av kommitténs betänkande icke kan föreläggas de närmaste årens riksdagar. Såsom motionärerna och lantmäteristyrelsen påpekat förberedes f. n. ändringar i den kommunala

indelningen, genom vilka ren landsbygd i stor utsträckning kommer att ingå i stad. Dessa landsbygdsområden kommer inom överskådlig tid uppenbarligen endast delvis att tagas i anspråk för tätbebyggelse och i övrigt liksom förut användas för jordbruk och skogsbruk. I motionerna beröres därför enligt utskottets mening väsentliga problem.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen har vid remissbehandlingen av lantmäteristyrelsens förslag delade meningar yppats rörande den av styrelsen ifrågasatta lagstiftningens lämplighet. Förslaget har sålunda avstyrkts av flera remissinstanser. Härvid har i huvudsak åberopats dels att förekommande problem i avvaktan på den nya fastighetsbildningslagen borde kunna lösas med tillämpning av 1948 års lag och dels att förslaget för berörda kommuner med egen mättningsorganisation skulle medföra vissa organisatoriska olägenheter. Utskottet finner emellertid i likhet med motionärerna, lantmäteristyrelsen och flertalet remissinstanser starka skäl tala för att i avvaktan på den nya för stad och land gemensamma lagstiftningen provisoriska åtgärder bör vidtagas för att undvika att ändringar i den kommunala indelningen medför ändring i fråga om tillämplig fastighetsbildningslagstiftning, såvida icke i särskilda fall detta är påkallat av de lokala förhållandena. Med hänsyn till att lantmäteristyrelsens förslag i ämnet f. n. övervägs inom justitiedepartementet finner utskottet att något ställningstagande från riksdagens sida rörande utformningen av dylika åtgärder icke är påkallat. Då utskottet därjämte anser sig kunna utgå från att frågan om provisorisk lagstiftning bringas till en tillfredsställande lösning innan de av 1962 års riksdagsbeslut aktualiserade ändringarna i kommunindelningen genomföres, synes någon riksdagens åtgärd i anledning av motionerna icke erfordras.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 553 och II: 665, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 mars 1963

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson, Lindahl*, Göran Karlsson*, Kristiansson, Knut Johansson*, Georg Carlsson, Åkesson och Schött*;

från andra kammaren: herr Johansson i Torp, fru Torbrink, herrar Svenning, Hamrin i Kalmar, Turesson, Sundelin* och Tobé.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.